

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра _____ фінансів _____

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище та ініціали)
“ ____ ” _____ 2017 року

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Податкова справа»
на тему:

**«Доходи місцевих бюджетів: характеристика і шляхи
оптимізації»**

Виконавець:

Студентка

Фінансово – економічного факультету

Витяганець Анастасія Вячеславівна _____

Науковий керівник:

к.е.н., ст. викладач

Мартинюк Ірина Василівна _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ	
МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	6
1.1. Економічна сутність місцевих бюджетів, їх розвиток та місце в бюджетній системі держави	6
1.2. Доходи місцевих бюджетів, їх сутність та класифікація.....	18
1.3. Міжбюджетні трансферти та їх роль у формуванні доходів місцевих бюджетів.....	31
Висновки до 1 розділу.....	39
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ, 2012 – 2016рр.....	40
2.1. Оцінювання доходів місцевих бюджетів України, 2012 -2016 рр.....	40
2.2. Аналіз податкових надходжень як джерела формування доходів місцевих бюджетів України, 2012 – 2016 рр.....	50
2.3. Роль міжбюджетних трансфертів у доходній частині місцевих бюджетів України, 2012 - 2016 рр.....	60
Висновки до 2 розділу.....	65
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.	66
3.1. Зарубіжний досвід формування доходів місцевих бюджетів.....	66
3.2. Напрями вдосконалення доходів місцевих бюджетів в Україні.....	74
Висновки до 3 розділу.....	79
ВИСНОВКИ.....	81
Список використаних джерел.....	83
Додатки.....	90

ВСТУП

Актуальність теми. З огляду на сучасні тенденції розвитку економічних відносин в Україні, можна виділити, що вони характеризуються посиленням ролі місцевих органів влади, а актуальності набуває повнота визначення ролі та значення місцевих бюджетів в структурі місцевих фінансів. Найвпливовішим фондом фінансових ресурсів місцевого самоврядування на сьогоднішній день, є доходи місцевих бюджетів, котрі являють собою основне джерело задоволення потреб суспільного споживання. Крім того, доходи місцевих бюджетів є найбільшою складовою бюджетної системи держави, вони також займають вагоме місце в перерозподілі валового національного продукту, здійсненні соціального захисту населення, проведенні інвестиційної політики та охороні навколишнього середовища. В свою чергу, місцеві бюджети займають центральне місце в економічній системі кожної держави і, як основна база фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування, являються важливим інструментом впливу на темпи соціально-економічного розвитку суспільства, як в цілому, так і окремих адміністративно-територіальних одиниць. Практика та способи формування доходів місцевих бюджетів визначають рівень розвитку та стабільність кожного окремого регіону, а отже і всієї економіки держави. Таким чином, актуальності набуває дослідження особливостей формування місцевих бюджетів та проведення ідентифікації їх ролі в загальній системі місцевих фінансів.

Аналіз наукових досліджень. У вітчизняній економічній науці проблемами розподілу та формування доходів місцевих бюджетів займалися провідні науковці, а саме: О. Василика, О. Сунцова, Ю. Пасічник, О. І. Кремень та В. М. Кремень, Н. І. Власюк, К. М. Владимиров, А. Даниленка, Н. Г. Чуйко та О. Ф. Рогальський та інші. Проте, незважаючи на вагомий внесок науковців, положення наукових праць вчених та питання відносно доходів місцевих бюджетів потребують подальшого розвитку та узагальнення.

Мета кваліфікаційної роботи – узагальнення теоретичних підходів щодо визначення складу, динаміки та структури дохідної частини місцевих бюджетів та розробка шляхів вдосконалення та оптимізації, для зміцнення фінансової основи місцевих бюджетів.

У роботі передбачено вирішити такі **теоретичні і практичні завдання**:

- визначити економічну сутність місцевих бюджетів, їх розвиток та місцев бюджетній системі держави;
- охарактеризувати доходи місцевих бюджетів, їх сутність та класифікацію ;
- охарактеризувати міжбюджетні трансферти та їх роль у формуванні доходів місцевих бюджетів;
- проаналізувати та оцінити формування доходів місцевих бюджетів України за останні роки;
- проаналізувати податкові надходження та міжбюджетні трансферти, як джерело формування доходів місцевих бюджетів;
- дослідити практику формування доходів місцевих бюджетів зарубіжних країн для подальшого впровадження в Україні;
- надати рекомендації щодо удосконалення доходів місцевих бюджетів;

Об'єктом дослідження роботи є процес формування доходів місцевих бюджетів України на сучасному етапі, його оптимізація та резерви зростання.

Предмет дослідження – економічні відносини, що виникають у процесі формування доходів місцевих бюджетів.

Інформаційною базою даної роботи є законодавчо-нормативні акти України, статистичні дані про результати діяльності Державної фіскальної служби, практичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної Казначейської служби України, наукові розвідки вітчизняних та зарубіжних вчених з відповідної тематики, а також результати власних досліджень і розрахунків.

Методи дослідження. В основу методології дослідження покладено діалектичний метод наукового пізнання, системний та комплексний підхід до вивчення теоретичних аспектів формування місцевих бюджетів, у межах

якого у роботі використовувались методи аналізу, синтезу, аналогії, статистичні прийоми групування, графічно – табличний метод, історичний метод та метод узагальнення. В процесі дослідження використані методи фундаментального аналізу (перший розділ), методи дослідження фактів, явищ і реалій існуючої практики (другий розділ), метод постановки цілей і рекомендацій щодо їх досягнення (третій розділ).

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня магістра складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури.

Практичне значення одержаних результатів полягає в підготовці пропозицій щодо удосконалення політики формування доходів місцевих бюджетів України, які спрямовані на зміцнення і забезпечення фінансової самостійності регіонів з врахуванням середньострокової перспективи.

Структура роботи: 11 таблиць, 13 рисунків, 4 додатки. Список використаної літератури налічує 67 джерел. Загальний обсяг роботи 95 сторінок.

ВИСНОВКИ

В результаті написання кваліфікаційної роботи було узагальнено теоретичні основи формування доходної частини місцевих бюджетів та доведено, що вони виконують особливу роль в кожній країні не лише як розрахунки доходів, які мобілізуються на відповідній території, а й важлива фінансова категорія, яка виступає фінансовою основою місцевого самоврядування.

За рахунок коштів місцевих бюджетів фінансуються найбільш значні заходи держави в галузі освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, тощо. Діюча система акумулювання доходів бюджетів України характеризується низьким рівнем частки доходів місцевих бюджетів, що відображається нарощуванням обсягів міжбюджетних трансфертів. Щодо особливостей доходів місцевих бюджетів, можна стверджувати, що дослідження значення, особливостей та ролі доходів місцевих бюджетів має відбуватися у розрізі двох аспектів. Так, з однієї сторони, доходи місцевих бюджетів виступають активною формою акумуляції певної частини фінансових ресурсів, тобто стають невід'ємним елементом місцевих фінансів. З іншої, вони є основною складовою загальної бюджетної системи держави, утворюючи систему фінансових відносин, що формується між місцевими та Державними бюджетами, а також у середині місцевих бюджетів.

Розглянувши динаміку та структуру місцевих бюджетів України за останні 5 років, можна сказати, що у загальному обсязі доходів Зведеного бюджету України доходи місцевих бюджетів складали 20-30%, але спостерігається тенденція до нарощування їх обсягів, що безумовно є позитивним аспектом діяльності органів місцевого самоврядування. Основними джерелами надходжень місцевих бюджетів є податкові платежі. У 2016 році вони складали 86,1% усіх доходів місцевих бюджетів.

Проведене дослідження формування місцевих бюджетів показало, що в Україні основними джерелами наповнення доходної бази місцевих бюджетів

є закріплені доходи й офіційні трансфери. Фонд фінансових ресурсів, що утворюється на рівні регіону, інколи навіть наполовину не задовольняє потреби місцевого самоврядування в коштах, необхідних для вирішення поточних проблем. На сьогоднішній день місцеві органи влади не володіють достатніми фінансовими ресурсами для організації управління економікою і соціальною сферою на своєму рівні. Це обумовлено цілою низкою обставин:

1. високим рівнем концентрації фінансових ресурсів у державному бюджеті країни, що знижує значення місцевих бюджетів у вирішенні життєво важливих для населення задач;
2. домінуючою роллю регулюючих доходів у структурі надходжень коштів до місцевого бюджету, що не достатньо ініціює місцеві бюджети до розвитку регіонів;
3. невеликими можливостями місцевих органів влади у встановленні місцевих податків та зборів на підвідомчих їм територіях.

Місцева влада часто постає перед необхідністю робити непростий вибір місцевих податків, цілей, на які будуть спрямовані її доходи і видатки, та методів управління і стимулювання процесів економічного розвитку. З цієї причини фінансування і формування бюджету місцевої влади є однією з найважливіших сфер, і тому потребує свого подальшого дослідження та пошуку нових підходів до реформування.

Тому доцільно виділити, що зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування є можливим лише за умови здійснення повноцінної адміністративної реформи, невід'ємною складовою якої має бути встановлення оптимального адміністративно-територіального поділу з детальним визначенням повноважень центральних органів влади та органів місцевого самоврядування, а також їх чітким розмежуванням.

Список використаної літератури

1. Аналіз проекту Держбюджету на 2017 рік в частині місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.auc.org.ua/sites/default/files/db_2017_proekt.pdf1].
2. Андрейченко О. Нові підходи до формування дохідної бази місцевих бюджетів / О. Андрейченко // Економіст. – 2012. – № 11. – С. 38–40.
3. Артус М.М., Хижа Н.М. Бюджетна система України. Навчальний посібник К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2010. – 220 с.
4. Багнюк Н.В. Міжбюджетні відносини: сутність і проблеми сьогодення Н.В. Багнюк. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.viem.edu.ua/konf2/art.php?id=0108>.
5. Балацький Є.О. Місцеві бюджети як визначальна ланка місцевих фінансів / Є.О. Балацький – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/6144/1/176_balatsky.pdf.
6. Бюджетна система: підруч. / за наук. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбов. літератури; Тернопіль: Екон. думка, 2012. – 871 с.
7. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 року, № 2456-VI. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
8. Вахненко Т. П. Реформування системи міжбюджетних відносин в Україні/Т. П. Вахненко// Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – № 9. – С. 3 – 9.
9. Власюк Н.І., Мединська Т.В., Мельник М.І. Місцеві фінанси: Навчальний посібник / Н.І. Власюк, Т.В. Мединська, М.І. Мельник. – К.: Алерта, 2012. – 328 с.
10. Волохова, І.С. Історичні процеси формування між бюджетних відносин/ І.С. Волохова // Науковий вісник. Науки: економіка, політологія, історія/гол. ред. В.М.Соколова; Всеукраїнська асоціація молодих вчених. – 2013. – №1. – с. 14-18.

11. Ворона П. В. Механізми впливу органів місцевого самоврядування на соціально-економічний розвиток регіону / П. В. Ворона // Теорія та практика державного управління. – 2013. – №2. – С. 7-14.
12. Гвазава Н.Г. Місцеві бюджети та міжбюджетні відносини в зарубіжних країнах / Н.Г. Гвазава // Держава та регіони. – 2012. – №3 (39). – С. 108-112.
13. Дані Ін-ту бюджету та соціально-економічних досліджень. [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://www.ibser.org.ua>].
14. Демченко, Т., Калусенко, В. Роль місцевих бюджетів у розвитку регіонів / Т. Демченко, В. Калусенко // Регіональна економіка. – 2014. – №4. – с.25-31.
15. Дмитровська В.С. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування В.С.Дмитровська. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/aprer/2008_4_2/50.pdf.]
16. Жебчук Л.Л. Податок з доходів фізичних осіб: зарубіжний досвід та вітчизняна практика / Л.Л. Жебчук. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2012_3/3---2012---49.pdf.
17. Зайчикова В.В. Місцеві фінанси України та європейських країн. – К.: НДФІ, 2007. – 299 с. – Бібліогр.: с. 145-156.
18. Звіти Казначейської служби 2012-2016 років.
19. Зінь Е. А. Регіональна економіка / Зінь Е.К. – К.: Видавничий дім «Професіонал», 20011. – 528с.
20. Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень. Бюджетний моніторинг. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.ibser.org.ua/.](http://www.ibser.org.ua/)]
21. Кабмін очікує зростання доходів місцевих бюджетів до 185 мільярдів. [Електроннийресурс].Режимдоступу:<https://economics.unian.ua/finance/2141529-kabmin-ochikue-zrostannya-dohodivmistsevihbyudjetiv-do-185-milyardiv.html>. (Дата звернення 25.10.2017 р.).].
22. Каспрук А.Ю. Доходи місцевих бюджетів: проблеми забезпечення та резерви збільшення / А.Ю. Каспрук // «Економічні науки». – Серія «Облік фінанси». – 2012. – Випуск 9 (33). – Ч. 2. – С. 129-137.

- 23; Кириленко О.П. Фінанси (Теорія та вітчизняна практика): Навч. посібник. – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 212 с]
24. Кириленко О.П. Органи місцевого самоврядування повинні мати право самостійно визначати ставки місцевих податків і зборів [Електронний ресурс] - Режим доступу:<http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/olgakirilenkoorganimiscevogo-samovryaduvannya-p/>. (дата звернення 25.10.2017 р.)].
25. Конституція України (із змінами і доп.). – К. : Атіка, 2006. – 64 с.
26. Криниця О.С Зміцнення фінансової бази місцевого та регіонального самоврядування/ О.С.Криниця//Фінанси України. Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України. – 2012. – №2. – с.3-8.
27. Макаренко О.Є. Шляхи розвитку фінансової незалежності місцевого самоврядування / О.Є. Макаренко. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2008---1/doc/2/20.pdf.
28. Мацюра, С. І. Трансферти в системі міжбюджетних відносин / С. І. Мацюра // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №5. – С.223-229.
29. Мельник Н.С. Фінансова основа здійснення функцій органами місцевого самоврядування: зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / Н.С. Мельник. Режим доступу до статті : http://asconf.com/rus/archive_view/612.].
30. Михайлишин Л. Фінансове забезпечення місцевого управління: зарубіжний досвід для України / Л. Михайлишин // Ефективність державного управління. Збірник наукових праць – 2014. – Вип. 23. – С. 304],
31. Міхеєнко Т.В. Формування доходів місцевого бюджету:теоретичні і практичні аспекти / Т.В. Міхеєнко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №12. – С. 39–44. – Бібліогр.: с. 44.
32. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України : [в 3 т.]. – К.: Міністерство фінансів України, Національний університет ДПС України, 2012. – 2389 с.

33. Нікітішин А.О. Податкові надходження як складова доходів місцевих бюджетів / А.О. Нікітішин // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова – 2016. – Вип. 2. – С. 156-160.].
34. Ніколаєв В.П. // Науковий вісник Національного університету ДПС України – 2011, - №1, - с.164-170.]
35. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. - Режим доступу
36. Офіційний сайт головного управління статистики в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
37. Офіційний сайт Державної Податкової служби України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sts.gov.ua/>
38. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
39. Панасюк Л.В. Удосконалення механізму формування фінансових ресурсів місцевих органів влади з урахуванням світового досвіду / Л.В. Панасюк // Економіка та держава. – 2012. - №1. – С.46-50.].
40. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2008. – 523 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
41. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О.Кириленко, Б.Малиняк, В.Письменний, В.Русін / Асоціація міст України.
42. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року, № 2755-VI. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
43. Поліщук О.Ю. Зарубіжний досвід формування доходів місцевих бюджетів / О.Ю. Поліщук// «Управління розвитком» , 2012. – №7– с. 135-138.
44. Полозенко Д.В. Вплив валового регіонального продукту на доходи місцевих бюджетів України/ Д.В.Полозенко //Фінанси України. Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України. – 2012. – №2. – с.65-69

45. Про Стратегію економічного та соціального розвитку України "Шляхом європейської інтеграції" на 2004 – 2015 роки : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://zakon.rada.gov.ua.](http://zakon.rada.gov.ua)]
46. Проць Н.В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1501/15pnvfpn.pdf> (Дата звернення 27.10.2017 р.).].
47. Рева, Т.М. Місцеві фінанси : навч. посіб. / Т. М. Рева, К. Ф. Ковальчук, Н. В. Кучкова. – К. : ЦНЛ, 2011. – 208с.]
48. Річний звіт про виконання Державного та місцевих бюджетів України за 2016 рік. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147457>.
49. Румянцева Г.І. Сучасний стан та проблеми формування доходів місцевих бюджетів в Україні / Г.І. Румянцева // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.11. – С. 297-301.
50. Савастєєва О.М. Стратегія формування доходів місцевих бюджетів як фактор стабільного економічного розвитку регіонів / О.М. Савастєєва // Економічні інновації : Формування економічних стратегій розвитку підприємства, регіону, держави, Вип.38, 2009, – с. 180-190.
51. Сенюк Г.А. Світовий досвід формування доходів місцевих бюджетів / Г.А. Сенюк // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2011. - №2 (5). – С. 143-148.].
52. Слухай С. В., Гончаренко О. В. Удосконалення формування доходів місцевих бюджетів України / С.В. Слухай, О.В. Гончаренко // Фінанси України. Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України. – 2010. – №8. – с. 63-73
53. Стефанчук Р.О. Зарубіжний досвід формування та функціонування місцевих бюджетів / Р.О. Стефанчук, О.А. Музика-Стефанчук // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності.- 2010. - №1. – С.132 – 138.].

54. Стоєв В. Л. Формування доходів місцевих бюджетів в умовах сучасної економічної кризи // Економіка і регіон. ПолтНТУ ім. Ю.Кондратюка. – 2013. – №3 – с. 134-142.
55. Сунцова О.О. Місцеві фінанси: навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.].
56. Тобуляк В. Місцеві бюджети: шляхи збільшення доходів / В. Тобуляк // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. Науковий журнал. – 2012. – №4. – с 408-411.
57. Тулай О. І. Зарубіжний досвід функціонування місцевих бюджетів та можливість його імплементації у вітчизняну практику /[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/121/knp121_93-97.pdf.
58. Федосова В. М. Планування дохідної частини місцевих бюджетів / В. М. Федосова // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 38–47.
59. Фінанси: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. – 2-ге вид., перероб. і доп. / О. Р. Романенко, С. Я. Огородник, М. С. Зязюн, А. А. Славкова. – К.: КНЕУ, 2012. – 387 с.].
60. Хілобок Ю.А. Шляхи зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів України / Ю.А. Хілобок // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – №1 (9). – С. 111-115.
61. Чала Н.Д. Бюджетна система: навч.посіб. / Н.Д. Чала, Л.В. Лазоренко. К.: Знання, 2011. – 223 с.
62. Черновська М. М. Принципи формування доходів місцевих бюджетів / М.М. Черновська // Інноваційна економіка. Науковий журнал. – 2010. – № 2. С. 227-229.].
63. Шевченко О.В. Трансфертні платежі у системі міжбюджетних відносин: інституціональний аспект / О.В. Шевченко // Стратегічні пріоритети. – 2013. – №1-2 (14-15). – С. 29-33.

64. Шуліченко Т. В. Податок на землю як складова дохідної частини місцевих бюджетів України / Т.В. Шуліченко // Актуальні проблеми економіки. Науковий економічний журнал. – 2012. – №6 – с. 242-247.
65. Юрченко В.В. Роль доходів місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку країни / В.В. Юрченко// «Управління розвитком». 2011, – №7(104). – С. 149-152.
66. Юшко С.В. Організація міжбюджетних відносин в Україні: стан, проблеми і перспективи / С. В. Юшко // Фінанси України. – 2009. – № 1. – С. 86 – 97.
67. Ярошевич Н.Б. Шляхи збільшення доходної бази місцевих бюджетів в Україні / Н.Б. Ярошевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 20.10. – С. 278-282.